ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 25ης Νοεμβρίου 1999 *

Στην υπόθεση C-96/98,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους P. Stancanelli, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, και O. Couvert-Castéra, δημόσιο υπάλληλο κράτους μέλους αποσπασμένο στην ίδια υπηρεσία, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον C. Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

προσφεύγουσα,

κατά

Γαλλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από την K. Rispal-Bellanger, υποδιευθύντρια στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον R. Nadal, βοηθό γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στην ίδια διεύθυνση, με τόπο επιδόσεως στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Γαλλίας, 8 B, boulevard Joseph II,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωριστεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία, μη θεσπίζοντας ούτε τα ειδικά μέτρα που ήσαν αναγκαία για τη διατήρηση των οικοτόπων πτηνών

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

στο Marais poitevin ούτε τα μέτρα που ενδείκνυνταν προκειμένου να αποφευχθεί η υποβάθμιση αυτών των οικοτόπων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 202),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Sevón, πρόεδρο του πρώτου τμήματος και προεδρεύοντα του πέμπτου τμήματος, C. Gulmann (εισηγητή), J.-P. Puissochet, P. Jann και M. Wathelet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Fennelly
γραμματέας: D. Louterman-Hubeau, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 10ης Ιουνίου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 8ης Ιουλίου 1999,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 3 Απριλίου 1998, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 226 ΕΚ), προσφυγή με την οποία ζητεί να αναγνωριστεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία, μη θεσπίζοντας ούτε τα ειδικά μέτρα που ήσαν αναγκαία για τη διατήρηση των οικοτόπων πτηνών στο Marais poitevin ούτε τα μέτρα που ενδείκνυνταν προκειμένου να αποφευχθεί η υποβάθμιση αυτών των οικοτόπων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας 79/409/ ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 202, στο εξής: οδηγία περί πτηνών).

2 Το άρθρο 4 της οδηγίας αυτής ορίζει:

«1. Για τα είδη που αναφέρονται στο παράρτημα I προβλέπονται μέτρα ειδικής διατηρήσεως, που αφορούν τον οικότοπό τους, για να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή των ειδών αυτών στη ζώνη εξαπλώσεώς τους.

Για τον σκοπό αυτό λαμβάνονται υπόψη:

α) τα είδη που απειλούνται με εξαφάνιση,

β) τα είδη που είναι ευπαθή σε ορισμένες μεταβολές των οικοτόπων τους,

γ) τα είδη που θεωρούνται σπάνια διότι οι πληθυσμοί τους είναι μικροί ή η τοπική τους εξάπλωση περιορισμένη,

δ) άλλα είδη που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης προσοχής, λόγω ιδιοτυπίας του οικοτόπου τους.

Για να πραγματοποιηθούν οι εκτιμήσεις, θα ληφθούν υπόψη οι τάσεις και οι μεταβολές των επιπέδων του πληθυσμού.

Τα κράτη μέλη κατατάσσουν κυρίως σε ζώνες ειδικής προστασίας τα εδάφη τα πιο κατάλληλα, σε αριθμό και επιφάνεια, για τη διατήρηση των ειδών αυτών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία έχει εφαρμογή η παρούσα οδηγία.

2. Ανάλογα μέτρα υιοθετούνται από τα κράτη μέλη για τα αποδημητικά είδη που δεν μνημονεύονται στο παράρτημα I, των οποίων η έλευση είναι τακτική, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες προστασίας στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η παρούσα οδηγία, όσον αφορά τις περιοχές αναπαραγωγής, αλλαγής φτερώματος και διαχειμάσεως και τις ζώνες όπου βρίσκονται οι σταθμοί κατά μήκος των οδών αποδημίας. Για τον σκοπό αυτό τα κράτη μέλη αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των υγροτόπων, και ιδίως όσων έχουν διεθνή σπουδαιότητα.

3. (...)

4. Τα κράτη μέλη υιοθετούν κατάλληλα μέτρα για να αποφύγουν στις ζώνες προστασίας που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 τη ρύπανση ή τη φθορά των οικοτόπων, καθώς και τις επιζήμιες για τα πτηνά διαταράξεις, όταν αυτές έχουν

σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς στόχους του παρόντος άρθρου. Τα κράτη μέλη θα προσπαθήσουν επίσης να αποφύγουν τη ρύπανση ή τη φθορά των οικοτόπων και έξω από τις ζώνες προστασίας.»

3 Η οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία περί οικοτόπων), προβλέπει, στο άρθρο 7, ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 6 «αντικαθιστούν τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από την πρώτη περίοδο της παραγράφου 4 του άρθρου 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, όσον αφορά τις ζώνες που χαρακτηρίστηκαν δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 4 ή αναγνωρίστηκαν με ανάλογο τρόπο δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας, τούτο δε από την ημερομηνία θέσης σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ή από την ημερομηνία της ταξινόμησης ή της αναγνώρισης εκ μέρους ενός κράτους μέλους δυνάμει της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, εφόσον αυτή είναι μεταγενέστερη».

4 Το άρθρο 6, παράγραφοι 2, 3 και 4, της οδηγίας περί οικοτόπων ορίζει:

«2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεόμενο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των δια-

τάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβλάψει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.

4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε.

Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.»

5 Σύμφωνα με το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αναγκαίες για να συμμορφωθούν προς την οδηγία αυτή εντός δύο ετών από την κοινοποίησή της. Δεδομένου ότι η οδηγία αυτή κοινοποιήθηκε τον Ιούνιο 1992, η εν λόγω προθεσμία εξέπνευσε τον Ιούνιο 1994.

6 Στις 23 Δεκεμβρίου 1992 η Επιτροπή απηύθυνε στη Γαλλική Κυβέρνηση έγγραφο οχλήσεως για τη μη τήρηση, σχετικά με το Marais poitevin, ιδίως του άρθρου 4 της οδηγίας περί πτηνών. Με το έγγραφο αυτό η Επιτροπή θεώρησε, ειδικότερα, ότι τα 4 500 εκτάρια περίπου εντός του Marais poitevin που είχαν χαρακτηρισθεί ως ζώνη ειδικής προστασίας (στο εξής: ΖΕΠ) δεν αρκούσαν για την ικανοποίηση των ορνιθολογικού χαρακτήρα απαιτήσεων και ότι η πολιτική αξιοποιήσεως των υδάτινων

πόρων και των αγροτικών περιοχών του Marais poitevin είχε και εξακολουθούσε να έχει ως συνέπεια την υποβάθμιση των οικοτόπων. Εξάλλου, η Επιτροπή τόνισε ότι οι γαλλικές αρχές δεν είχαν λάβει μέτρα ειδικής διατηρήσεως επιτρέποντα τη διασφάλιση της επιβιώσεως και της αναπαραγωγής των προστατευομένων ειδών.

7 Με την από 27 Σεπτεμβρίου 1993 απάντησή της, η Γαλλική Κυβέρνηση αναγνώρισε το σχετικό με τη διατήρηση πτηνών ενδιαφέρον που παρουσίαζε το Marais poitevin. Υπέμνησε ότι η επιφάνεια των ΖΕΠ στην περιοχή αυτή είχε αυξηθεί στα 28 693 εκτάρια και δήλωσε ότι σχεδιαζόταν νέα επέκταση. Παραδέχθηκε το υποστατό ορισμένων υποβαθμίσεων του Marais poitevin που η Επιτροπή είχε επισημάνει στο έγγραφό της οχλήσεως. Ωστόσο, η Γαλλική Κυβέρνηση διευκρίνισε ότι, στο γεωγραφικό διαμέρισμα της Charente-Maritime, εφαρμοζόταν ένα ειδικό σύστημα με σκοπό την αποφυγή της ρυπάνσεως και της υποβαθμίσεως των οικοτόπων καθώς και των διαταραχών των πτηνών και ότι υφίσταντο και άλλα σχετικά συστήματα με σκοπό τη διαφύλαξη του Marais poitevin.

8 Με διορθωτικό έγγραφο της 7ης Δεκεμβρίου 1993, η Γαλλική Κυβέρνηση διευκρίνισε στην Επιτροπή ότι η συνολική επιφάνεια των ΖΕΠ στο Marais poitevin κάλυπτε, στην πραγματικότητα, 26 250 εκτάρια.

9 Με έγγραφο της 28ης Ιουνίου 1994, το Γαλλικό Υπουργείο Περιβάλλοντος κοινοποίησε επίσης στην Επιτροπή διορθωμένο χάρτη σχετικό με την οροθέτηση και την επιφάνεια της ΖΕΠ του Marais poitevin intérieur καθώς και σχετικό έγγραφο, με ημερομηνία 19 Απριλίου 1994, με το οποίο το εν λόγω υπουργείο γνωστοποιούσε στον Νομάρχη της περιοχής Pays de Loire ότι η απαλλοτριωθείσα για τον αυτοκινητόδρομο Α 83 περιοχή έπρεπε να θεωρηθεί ότι αποκλειόταν από τη ΖΕΠ.

10 Στις 28 Νοεμβρίου 1995, η Επιτροπή εξέδωσε αιτιολογημένη γνώμη με την οποία διαπίστωσε ότι η Γαλλική Δημοκρατία, μη θεσπίζοντας ούτε τα ειδικά μέτρα που ήσαν αναγκαία για τη διατήρηση των οικοτόπων πτηνών στο Marais poitevin ούτε τα μέτρα που ήσαν ενδεδειγμένα για την αποφυγή υποβαθμίσεως αυτών των οικοτόπων, είχε παραβεί τις υποχρεώσεις που υπείχε από το άρθρο 4 της οδηγίας περί

πτηνών. Η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι τα 26 250 εκτάρια που είχαν συμπεριληφθεί στη ΖΕΠ αντιπροσώπευαν μόνον το ένα τρίτο της επιφάνειας του Marais poitevin που παρουσίαζε ορνιθολογικού χαρακτήρα ενδιαφέρον και ότι το καθεστώς προστασίας των ΖΕΠ έπρεπε να ικανοποιεί τις επιταγές περί διατηρήσεως των πτηνών και δεν μπορούσε να μεταβάλλεται αναλόγως των σχεδίων κατασκευής υποδομών, όπως φαίνεται να συμβαίνει στην περίπτωση του Marais poitevin. Η Επιτροπή διασαφήνισε επίσης ότι, από πολλών ετών, το σύνολο του οικοσυστήματος του Marais poitevin απειλούνταν από συστηματική αποξήρανση και εντατική επέκταση της καλλιεργήσιμης γης, χωρίς να λαμβάνονται τα μέτρα που ήσαν αναγκαία για την αποφυγή της υποβαθμίσεως των οικοτόπων καθώς και των διαταραχών των ειδών αγρίων πτηνών προς όφελος των οποίων πρέπει να λειτουργεί η προστασία της ζώνης. Επισημάνθηκε επίσης το ασύμβατο με τις κοινοτικές διατάξεις του σχεδίου κατασκευής του αυτοκινητόδρομου Α 83 διά μέσου του Marais poitevin.

11 Με έγγραφο της 11ης Ιουνίου 1996, η Γαλλική Κυβέρνηση δήλωσε, μεταξύ άλλων, ότι είχαν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ, στο πλαίσιο του γεωγραφικού διαμερίσματος της Charente-Maritime, 3 540 επιπλέον εκτάρια και ότι, λόγω της αποξηράνσεως και της παραχωρήσεως στην καλλιέργεια λειμώνων του Marais poitevin, δεν ήταν πλέον δυνατό, στην κατάσταση που βρισκόταν ο περιβάλλων χώρος, να γίνουν νέοι χαρακτηρισμοί περιοχών παρά μόνον περιθωριακώς. Η κυβέρνηση αυτή αμφισβήτησε επίσης το ότι δεν είχε λάβει τα μέτρα που ήσαν ενδεδειγμένα για τη διατήρηση των οικοτόπων προστατευομένων ειδών. Τέλος, υπογράμμισε ότι με τη σχεδιαζόμενη χάραξη (tracé Nord) για τη διέλευση του αυτοκινητόδρομου Α 83 αποφευγόταν οποιαδήποτε διέλευση μέσω ΖΕΠ. Το πρόβλημα σχετικά με το δίκτυο του αυτοκινητόδρομου Α 83 οφειλόταν σε χαρτογραφική παράλειψη, εφόσον η δήλωση σχετικά με τη δημόσια χρησιμότητα αυτής της υποδομής είναι προγενέστερη του χαρακτηρισμού της ΖΕΠ.

Επί της ουσίας

12 Η Επιτροπή προσάπτει στη Γαλλική Δημοκρατία, πρώτον, ότι δεν χαρακτήρισε ως ΖΕΠ μια αρκούντως σημαντική επιφάνεια εντός του Marais poitevin, δεύτερον, ότι δεν καθόρισε για τις χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ τοποθεσίες ικανοποιητικό νομικό καθεστώς, τρίτον, ότι δεν έλαβε τα αναγκαία μέτρα για την αποφυγή της υποβαθμίσεως του Marais poitevin και, τέταρτον, ότι αποχαρακτήρισε ένα μέρος της

χαρακτηρισθείσας ως ΖΕΠ περιοχής προκειμένου να καταστεί δυνατή η κατασκευή τμήματος του αυτοκινητοδρόμου.

Επί της εκτάσεως των ΖΕΠ

13 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το Marais poitevin, το οποίο αποτελείται από διάφορα φυσικά περιβάλλοντα, κατάλληλα για τη διασφάλιση της διατηρήσεως πολυαρίθμων ειδών πτηνών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας περί πτηνών, καθώς και ενός σημαντικού αριθμού αποδημητικών πτηνών, αποτελεί ζώνη εξαιρετικού, σε κοινοτικό και διεθνές επίπεδο, ορνιθολογικού ενδιαφέροντος. Ο χαρακτηρισμός ως ΖΕΠ 26 250 εκταρίων του Marais poitevin δεν ικανοποιεί τις υποχρεώσεις που η Γαλλική Δημοκρατία υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας περί πτηνών. Πράγματι, το 1994, οι γαλλικές αρχές αναγνώρισαν ότι 77 900 εκτάρια του Marais poitevin αποτελούσαν σημαντική ζώνη για τη διατήρηση των πτηνών (στο εξής: ΣΖΔΠ). Εξάλλου, 57 830 εκτάρια του Marais poitevin περιλαμβάνονται στον δημοσιευθέντα το 1989 ευρωπαϊκό ορνοθολογικό κατάλογο με τον τίτλο «Important Bird Areas in Europe» (στο εξής: IBA). Σύμφωνα με την Επιτροπή, ολόκληρη η ΣΖΔΠ του Marais poitevin ή, τουλάχιστον, ολόκληρη η ζώνη που περιλαμβάνεται στον κατάλογο IBA πρέπει να χαρακτηρισθεί ως ΖΕΠ.

14 Η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι, τον Απρίλιο του 1996, ολόκληρη η επιφάνεια των τοποθεσιών του Marais poitevin που είχαν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ ανερχόταν σε 33 742 εκτάρια. Σύμφωνα με την κυβέρνηση αυτή, ένας τέτοιος χαρακτηρισμός πληροί ήδη, σε σημαντικό βαθμό, τις κοινοτικές υποχρεώσεις της Γαλλικής Δημοκρατίας. Παρ' όλ' αυτά, η Γαλλική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί ότι είναι ευκταίο να χαρακτηριστούν ως ΖΕΠ περισσότερα εδάφη του Marais poitevin. Συναφώς, διευκρινίζει ότι σχεδιάζει να γνωστοποιήσει προσεχώς, συμπληρωματικώς, τον χαρακτηρισμό ως ΖΕΠ περίπου 15 000 εκταρίων που έχουν κριθεί κατάλληλα προς τούτο, τόσο από άποψη ορνιθολογικών κριτηρίων όσο και από λειτουργική άποψη. Η ίδια κυβέρνηση αναφέρει ότι από μελέτη της Ligue pour la protection des oiseaux (Ένωση για την προστασία των πτηνών) του Νοεμβρίου 1998 αποδεικνύεται ότι οι ήδη χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ εκτάσεις του Marais poitevin καθώς και τα εδάφη που πρέπει να χαρακτηριστούν προσεχώς θα επιτρέψουν, λόγω της ορνιθολογικού ενδιαφέροντος σημασίας τους, τη διατήρηση του συνόλου του οικοτόπου αναπα-

ραγωγής των ενδιαιτομένων στο Marais poitevin αγρίων πτηνών. Έτσι, η Γαλλική Δημοκρατία μπορεί να ανταποκριθεί πλήρως στις εκ της οδηγίας περί πτηνών κοινοτικές υποχρεώσεις της.

15 Πρέπει να επισημανθεί, αφενός, ότι δεν αμφισβητείται ότι το Marais poitevin αποτελεί φυσική ζώνη υψίστης από ορνιθολογική άποψη σημασίας όσον αφορά πολυάριθμα είδη από τα πτηνά που μνημονεύονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας περί πτηνών και, αφετέρου, ότι η Γαλλική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί, κατ' ουσίαν, ότι η επιφάνεια των χαρακτηρισμένων ως ΖΕΠ εδαφών του Marais poitevin εξακολουθεί να είναι, από πλευράς του άρθρου 4 της οδηγίας περί πτηνών, ανεπαρκής.

16 Κατά συνέπεια, χωρίς να παρίσταται ανάγκη να εξεταστεί το ζήτημα ποια έκταση έπρεπε να καλύπτουν οι ΖΕΠ του Marais poitevin ώστε να εκπληρούνται οι απορρέουσες από την οδηγία περί πτηνών υποχρεώσεις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν χαρακτήρισε, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, ως ΖΕΠ, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας περί πτηνών, επαρκή επιφάνεια του Marais poitevin. Κατά συνέπεια, η προσφυγή της Επιτροπής πρέπει, ως προς το σημείο αυτό, να γίνει δεκτή.

Επί του νομικού καθεστώτος προστασίας των ήδη χαρακτηρισμένων ως ΖΕΠ εδαφών

17 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι για τα χαρακτηρισμένα από τη Γαλλική Δημοκρατία ως ΖΕΠ εδάφη του Marais poitevin δεν ισχύει νομικό καθεστώς δυνάμενο να διασφαλίσει την προστασία των οικοτόπων καθώς και την επιβίωση και την αναπαραγωγή των προστατευομένων ειδών. Ειδικότερα, τα αποκαλούμενα ως γεωργικοπεριβαλλοντικά μέτρα και ο νόμος αριθ. 97-3, της 3ης Ιανουαρίου 1992, περί των υδάτων (*JORF* της 4ης Ιανουαρίου 1992, σ. 187, στο εξής: νόμος περί των υδάτων), στα οποία η Γαλλική Κυβέρνηση αναφέρεται, δεν επιτρέπουν τη διασφάλιση της πραγματικής

προστασίας της πτηνοπανίδας που επιβάλλει το άρθρο 4 της οδηγίας περί πτηνών. Τα λοιπά μνημονευόμενα από την κυβέρνηση μέτρα θεσπίστηκαν εκπρόθεσμα.

18 Η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι τα γεωργικοπεριβαλλοντικά μέτρα αποτελούν, στην ουσία, συμβάσεις συναφθείσες μεταξύ του κράτους και των καλλιεργητών και έχουν ως αντικείμενο την ανάπτυξη μεθόδων γεωργικής εκμεταλλεύσεως στο πλαίσιο του σεβασμού του περιβάλλοντος, ιδίως διά του περιορισμού της χρησιμοποιήσεως αζωτούχων λιπασμάτων καθώς και της ποσότητας θερισμένων χόρτων Οι συμβάσεις αυτές συντελούν στη διατήρηση εκτεταμένης κτηνοτροφίας και επιτρέπουν να αποφεύγονται οι απότομες μετατροπές υγρών λειμώνων, οι αποξηράνσεις καθώς και οι υδρολογικές μεταβολές, διασφαλίζοντας έτσι τη διατήρηση υγρών ζωνών και φυσικών οικοτόπων πτηνών. Η εν λόγω κυβέρνηση υποστηρίζει επίσης ότι ο νόμος περί υδάτων, στο μέτρο που προστατεύει τις υγρές ζώνες, συντελεί ευθεώς στη διατήρηση των αγρίων πτηνών. Τέλος, η Γαλλική Κυβέρνηση υπενθυμίζει, αφενός, ότι εκδόθηκαν, αντιστοίχως, στις 7 Οκτωβρίου και 29 Δεκεμβρίου 1997 καθώς και στις 12 Φεβρουαρίου 1998, τρεις νομαρχιακές αποφάσεις σχετικά με την προστασία βιοτόπων όσον αφορά, αντιστοίχως, το Marais doux de Charente-Maritime, τις Terrées du Pain Béni και την Pointe de l'Aguillon και, αφετέρου, ότι 2 300 εκτάρια στην Baie de l'Aguillon χαρακτηρίστηκαν, το 1996, ως φυσικός βιότοπος.

19 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η ύπαρξη παραβάσεως κράτους μέλους πρέπει να εκτιμάται βάσει της καταστάσεως του οικείου κράτους όπως αυτή υφίστατο κατά την εκπνοή της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1997, C-60/96, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 1997, σ. I-3827, σκέψη 15, και της 18ης Μαρτίου 1999, C-166/97, Επιτροπή κατά Γαλλίας Συλλογή 1999, σ. I-1719, σκέψη 18).

20 Όπως προκύπτει, η έκδοση των τριών νομαρχιακών αποφάσεων για την προστασία των βιοτόπων καθώς και η δημιουργία της προστατευόμενης φυσικής περιοχής της Baie de l'Aguillon που μνημονεύονται στη σκέψη 18 της παρούσας αποφάσεως συντελέστηκαν μετά την εκπνοή της δίμηνης προθεσμίας που είχε ταχθεί με την αιτιολογημένη γνώμη της 28ης Νοεμβρίου 1995.

21 Κατά συνέπεια, δεν πρέπει, στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής λόγω παραβάσεως κράτους μέλους, να ληφθούν υπόψη αυτά τα μέτρα.

22 Όσον αφορά τα λοιπά μέτρα τα οποία αποσκοπούν, κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, στο να δοθεί στις ΖΕΠ ένα ικανοποιητικό καθεστώς προστασίας, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας περί πτηνών επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέψουν για τις ΖΕΠ ένα νομικό καθεστώς προστασίας που να διασφαλίζει, μεταξύ άλλων, την επιβίωση και την αναπαραγωγή των ειδών πτηνών που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας αυτής, καθώς και την αναπαραγωγή, την αλλαγή φτερώματος και τη διαχείμαση των ειδών αποδημητικών πτηνών που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι, των οποίων η έλευση είναι τακτική (βλ. υπό την έννοια αυτή, τις αποφάσεις της 2ας Αυγούστου 1993, C-355/90, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 1993, σ. I-4221, σκέψεις 28 έως 32, και την προπαρατεθείσα απόφαση της 18ης Μαρτίου 1999, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 21).

23 Ο νόμος περί υδάτων έχει ως αντικείμενο, όπως προβλέπει το άρθρο του 2, την ισόρροπη διαχείριση των υδάτινων πόρων με σκοπό τη διασφάλιση, μεταξύ άλλων, της προφυλάξεως των υδατίνων οικοσυστημάτων, των υγρών τόπων και ζωνών, την προστασία από οποιαδήποτε ρύπανση και την αποκατάσταση της ποιότητας των επιφανειακών και υπογείων υδάτων καθώς και των θαλασσίων χωρικών υδάτων, την αξιοποίηση του ύδατος ως οικονομικού πόρου, κατά τρόπο ο οποίος να ικανοποιεί ή να συμβιβάζεται με τις επιταγές της υγείας, της δημόσιας υγιεινής, της αστικής ασφάλειας, της τροφοδοσίας με πόσιμο νερό του πληθυσμού, της διατηρήσεως και της ελεύθερης κυκλοφορίας των υδάτων, της αντιπλημμυρικής προστασίας, της γεωργίας, της αλιείας και των θαλασσίων καλλιεργειών, της αλιείας σε γλυκά ύδατα, της βιομηχανίας, της ενεργειακής προστασίας, των μεταφορών, του τουρισμού, της ψυχαγωγίας και των θαλασσίων αθλητικών εκδηλώσεων καθώς και κάθε άλλης νομίμως ασκουμένης ανθρώπινης δραστηριότητας.

24 Σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος ΙΙ, του νόμου περί υδάτων, οι εγκαταστάσεις, έργα, εργασίες και δραστηριότητες που συνεπάγονται λήψεις από επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα, ασχέτως αν αυτές επιστρέφονται ή όχι, τροποποίηση της στάθμης ή του τρόπου ροής των υδάτων ή υπερχειλίσεις, ροές, απορρίψεις ή αποθέσεις, άμεσες ή έμμεσες, χρόνιες ή στιγμιαίες, έστω και μη προκαλούσες ρύπανση, προσδιορίζονται στο πλαίσιο ονοματολογίας που έχει καταρτιστεί με απόφαση του Conseil d'État, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Comité national de l'eau, και εξαρτώνται από έγκριση ή από δήλωση, ανάλογα με τους κινδύνους που παρουσιάζουν και τη σοβαρότητα των συνεπειών τους για τους υδάτινους πόρους και τα υδάτινα οικοσυστήματα.

25 Έστω και αν υποτεθεί ότι οι χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ τοποθεσίες αποτελούνται εξ ολοκλήρου από υγρές ζώνες και ότι ο νόμος περί υδάτων επιτρέπει την αποτε-

λεσματική διαφύλαξη των υδάτινων πόρων των ζωνών αυτών, γεγονός πάντως είναι ότι ο νόμος αυτός, στο μέτρο που περιλαμβάνει μόνο διατάξεις σχετικές με τη διαχείριση του ύδατος, δεν μπορεί, αυτός καθαυτόν, να διασφαλίσει επαρκή, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας περί πτηνών, προστασία.

26 Όσον αφορά τα γεωργικοπεριβαλλοντικά μέτρα, διαπιστώνεται ότι, όπως υποστήριξε η Επιτροπή και επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 26 των προτάσεών του, τα μέτρα αυτά είναι προαιρετικού και καθαρώς ενθαρρυντικού χαρακτήρα έναντι των καλλιεργητών που εκμεταλλεύονται τα κείμενα στο Marais poitevin τμήματα γης.

27 Κατά συνέπεια, τα μέτρα αυτά δεν μπορούν, εν πάση περιπτώσει, να συμπληρώσουν αποτελεσματικώς το σύστημα προστασίας των χαρακτηρισμένων ως ΖΕΠ περιοχών.

28 Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι η Γαλλική Δημοκρατία, μη έχοντας θεσπίσει μέτρα που να παρέχουν στις χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ τοποθεσίες του Marais poitevin νομικό καθεστώς επαρκούς προστασίας, έχει παραβεί τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας περί πτηνών. Επομένως, η προσφυγή της Επιτροπής πρέπει να γίνει και ως προς το σημείο αυτό δεκτή.

Επί της υποβαθμίσεως του Marais poitevin

29 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι φυσικοί οικότοποι αγρίων πτηνών έχουν υποβαθμιστεί σε ολόκληρο το Marais poitevin. Ισχυρίζεται συναφώς ότι οι φυσικοί λειμώνες, που αποτελούν το σημαντικότερο περιβάλλον για τη διατήρηση της άγριας πτηνοπανίδας του Marais poitevin και εκάλυπταν, το 1973, επιφάνεια 55 450 εκταρίων, το 1990 κάλυπταν επιφάνεια μόνον 26 750 εκταρίων, δεδομένου ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, παραχωρήθηκαν στους καλλιεργητές 28 700 περίπου εκτάρια. Προς διευκόλυνση των γεωργικών δραστηριοτήτων, οι αρμόδιες αρχές

προέβησαν σε αποξηράνσεις και συνενώσεις των υγρών ζωνών καθώς και στην κάλυψη χανδάκων.

30 Σύμφωνα με την Επιτροπή, μια από τις άμεσες σημαντικές συνέπειες της μειώσεως των υγρών ζωνών υπήρξε η μεγάλη μείωση στη ΖΕΠ της Baie de l'Aiguillon, ορισμένων πληθυσμών πτηνών, όπως αυτοί των υποκειμένων σε χειμέρια νάρκη νησσών και των λιμοζών.

31 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι με την αιτιολογημένη γνώμη της διαπίστωσε ότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν είχε λάβει τα μέτρα που ήσαν αναγκαία για την αποφυγή της υποβαθμίσεως του Marais poitevin, τόσο για τις τοποθεσίες που είχαν ήδη χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ όσο και γι' αυτές που έπρεπε να τύχουν του χαρακτηρισμού αυτού, παραβαίνοντας έτσι τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας περί πτηνών.

32 Η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η διαφύλαξη του Marais poitevin συνδέεται άμεσα με τους όρους εκμεταλλεύσεως των υγρών λειμώνων και, κατά συνέπεια, με το γεωργικό πλαίσιο, όπου έχει ιδίως σημειωθεί, κατά τα τελευταία έτη, υποχώρηση της εκτεταμένης εκτροφής βοοειδών, πράγμα που είναι η καλύτερη λύση για την αξιοποίηση αυτών των τόπων. Έτσι, η εν λόγω κυβέρνηση αναγνωρίζει ότι το καθεστώς προστασίας της ζώνης δεν υπήρξε πάντοτε αποτελεσματικό. Παρ' όλ' αυτά, διατείνεται ότι κύριος υπεύθυνος για τη μείωση των υγρών ζωνών είναι η κοινή γεωργική πολιτική (στο εξής: ΚΓΠ) και όχι μόνον οι γαλλικές αρχές.

33 Πράγματι, οι γεωργικοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις χρήζουν σημαντικής χρηματοδοτικής προσπάθειας εκ μέρους του κράτους, και τούτο ενώ οι ενισχύσεις για την εντατικοποιημένη καλλιέργεια, που είναι συχνά μεγαλύτερες, χρηματοδοτούνται εξ ολοκλήρου, στο πλαίσιο της ΚΓΠ, από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Αυτή η διαφορά ως προς την εφαρμογή των ευρωπαϊκών πολιτικών σχετικά με την εντατικοποιημένη καλλιέργεια και των πολιτικών που στηρίζονται σε μια σεβόμενη το περιβάλλον γεωργία είναι και η αιτία των δυσχερειών για τη διατήρηση του Marais poitevin. Έτσι, ο κοινοτικός μηχανισμός των ενισχύσεων για τη γεωργία, που ελά-

χιστα ευνοεί τους κτηνοτρόφους, έρχεται σε αντίθεση με την πολιτική διαφυλάξεως των υγρών ζωνών.

34 Ωστόσο, η Γαλλική Κυβέρνηση διασαφηνίζει ότι, μολονότι οι εκτάσεις υγρών λειμώνων που είχαν δοθεί στην καλλιέργεια ήσαν σημαντικές μέχρι το 1990, η τάση αυτή σχεδόν ανεκόπη στις αρχές της δεκαετίας του '90 λόγω, μεταξύ άλλων, της εφαρμογής των γεωργικοπεριβαλλοντικών μέτρων.

35 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί πτηνών, τόσο στο αρχικό του κείμενο όσο και στο τροποποιηθέν με την οδηγία περί οικοτόπων, επιβάλλει στα κράτη μέλη τη λήψη των μέτρων που ενδείκνυνται για την αποφυγή, μεταξύ άλλων, της υποβαθμίσεως των οικοτόπων που έχουν χαρακτηριστεί, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του ίδιου αυτού άρθρου, ως ΖΕΠ.

36 Κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή βαρύνεται, στο πλαίσιο διαδικασίας διαπιστώσεως παραβάσεως κράτους μέλους δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης, με την απόδειξη της υπάρξεως της προβαλλομένης παραβάσεως και την προσκόμιση στο Δικαστήριο των στοιχείων που είναι αναγκαία προκειμένου αυτό να διαπιστώσει την ύπαρξη της παραβάσεως αυτής (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 25ης Μαΐου 1982, 96/81, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, Συλλογή 1982, σ. 1791, σκέψη 6, και την προπαρατεθείσα απόφαση της 18ης Μαρτίου 1999, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 40).

37 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα αν το Δικαστήριο έχει στη διάθεσή του επαρκή στοιχεία για να διαπιστώσει ότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν έλαβε, κατά παράβαση του άρθρου 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί πτηνών, τα μέτρα που ήσαν αναγκαία για την αποφυγή της υποβαθμίσεως των τοποθεσιών του Marais poitevin που είχαν ήδη χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ.

38 Δεν αμφισβητείται ότι, μετά την εκπνοή της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, οι γαλλικές αρχές χαρακτήρισαν ως ΖΕΠ την Baie de l'Aiguillon, την Pointe d'Arçay και το Marais poitevin intérieur.

39 Όμως, όπως προκύπτει από την εξέταση, μεταξύ άλλων, της από 11 Ιουνίου 1996 απαντήσεως της Γαλλικής Κυβερνήσεως στην αιτιολογημένη γνώμη, από την αιτιολογημένη γνώμη καθώς και από τους χάρτες που έχουν κατατεθεί στη δικογραφία, έχει ήδη αρχίσει η αποξήρανση της προστατευόμενης φυσικής τοποθεσίας του Saint-Denis du Payré και του ανήκοντος στην κοινότητα Poiré-sur-Velluire χώρου, που αποτελούν τμήμα της ΖΕΠ του Marais poitevin intérieur. Προκειμένου περί των ΖΕΠ της Baie de l'Aguillon και της Pointe d'Arçay, από τη δικογραφία προκύπτει ότι εκεί έχει γίνει επέκταση των κατασκευών και των υδροφραχτών με αποτέλεσμα τη διατάραξη της πτηνοπανίδας. Επιπλέον, η μνημονευθείσα στη σκέψη 14 της παρούσας αποφάσεως μελέτη της Ligue pour la protection des oiseaux αναφέρει ότι ο μέσος πληθυσμός των υποκειμένων σε χειμέρια νάρκη νησσών στην Baie de l'Aiguillon και στην Pointe d'Arcay μειώθηκε από 67 845, κατά την περίοδο 1977-1986, σε 16 551, κατά την περίοδο 1987-1996.

40 Κατά συνέπεια, προκύπτει ότι η Γαλλική Δημοκρατία παρέβη την υποχρέωσή της να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή της υποβαθμίσεως των χαρακτηρισμένων ως ΖΕΠ τοποθεσιών του Marais poitevin, κατά παράβαση του άρθρου 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί πτηνών. Προκειμένου περί του επιχειρήματος της Γαλλικής Κυβερνήσεως ότι ο κοινοτικός μηχανισμός ενισχύσεων για τη γεωργία ελάχιστα ευνοεί μια γεωργία που να είναι συμβατή με τις περί διατηρήσεως επιταγές της οδηγίας περί πτηνών, πρέπει να επισημανθεί ότι, έστω και αν υποτεθεί ότι τούτο είναι ακριβές, πράγμα που αποκαλύπτει, έτσι, κάποια έλλειψη συνοχής μεταξύ των διαφόρων κοινοτικών πολιτικών, η κατάσταση αυτή δεν μπορεί, παρ' όλ' αυτά, να επιτρέπει σ' ένα κράτος μέλος να απαλλάσσεται από τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία αυτή και, ιδίως, από το άρθρο της 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος.

41 Επιβάλλεται, δεύτερον, να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί πτηνών επιβάλλει στα κράτη μέλη τη λήψη των μέτρων που ενδείκνυνται για την αποφυγή, μεταξύ άλλων, της υποβαθμίσεως των οικοτόπων στις ζώνες που είναι οι πλέον κατάλληλες για τη διατήρηση της άγριας πτηνοπανίδας, ακόμη και όταν οι οικείες ζώνες δεν έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ, εφόσον έπρεπε να έχει γίνει κάτι τέτοιο (βλ., υπό την έννοια αυτή, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 22, και Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 38).

42 Επομένως, προκειμένου περί των ζωνών που δεν έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ, οποιαδήποτε παράβαση του άρθρου 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί πτηνών προϋποθέτει, αφενός, ότι οι οικείες ζώνες περιλαμβάνουν εδάφη

που είναι τα πλέον κατάλληλα, σε αριθμό και επιφάνεια, για τη διατήρηση, κατά την έννοια της παραγράφου του 1, τέταρτο εδάφιο, των προστατευομένων ειδών (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση της 18ης Μαρτίου 1999, Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 39) και, αφετέρου, ότι οι ζώνες αυτές έχουν υποβαθμιστεί.

43 Συνεπώς, πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα αν το Δικαστήριο διαθέτει επαρκή στοιχεία που να του επιτρέπουν να διαπιστώσει ότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν έλαβε, κατά παράβαση του άρθρου 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί πτηνών, τα μέτρα που ήσαν αναγκαία για την αποφυγή υποβαθμίσεως των τοποθεσιών του Marais poitevin που έπρεπε να έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ.

44 Πρέπει να σημειωθεί ότι από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν αποδεικνύεται ότι όλες οι τοποθεσίες του Marais poitevin που έπρεπε να έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ έχουν υποβαθμιστεί κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί πτηνών. Ειδικότερα, το γεγονός ότι 28 700 περίπου εκτάρια υγρών λειμώνων του Marais poitevin έχουν παραδοθεί σε καλλιεργητές μεταξύ του 1973 και του 1990 δεν αποτελεί καθοριστική εν προκειμένω απόδειξη. Πράγματι, από πουθενά δεν προκύπτει, εν πάση περιπτώσει, ότι αυτοί οι υγροί λειμώνες τέμνουν όλες τις τοποθεσίες του Marais poitevin που έπρεπε να έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ. Κατά τα λοιπά, προκύπτει ότι, πριν από την έναρξη ισχύος της οδηγίας περί πτηνών, είχε δοθεί σε καλλιεργητές μια, μη συγκεκριμένης εκτάσεως, επιφάνεια των λειμώνων αυτών.

45 Ωστόσο, όπως προκύπτει ιδίως από την εξέταση της από 11 Ιουνίου 1996 απαντήσεως της Γαλλικής Κυβερνήσεως στην αιτιολογημένη γνώμη, από την αιτιολογημένη αυτή γνώμη, από το έγγραφο οχλήσεως της Επιτροπής και από την απάντηση της Γαλλικής Κυβερνήσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1973, καθώς και από τους χάρτες που έχουν κατατεθεί στη δικογραφία, ορισμένες τοποθεσίες που συγκέντρωναν όλα τα στοιχεία για να χαρακτηριστούν ως ΖΕΠ, όπως, συγκεκριμένα, οι ανήκουσες στις κοινότητες Vouillé, Vix και Ille d'Elle, είχαν καταστραφεί κατά την εκπνοή της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη δίμηνης προθεσμίας.

46 Κατά συνέπεια, προκύπτει ότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν έλαβε τα μέτρα που ήσαν αναγκαία για την αποφυγή υποβαθμίσεως ορισμένων, αλλά όχι όλων, τοποθεσιών

του Marais poitevin που έπρεπε να έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ, παραβαίνοντας έτσι τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας περί πτηνών.

47 Κατά συνέπεια, και αυτός ο ισχυρισμός πρέπει να γίνει δεκτός εντός των διασαφηνιζομένων στην προηγούμενη σκέψη ορίων.

Επί του αποχαρακτηρισμού ενός μέρους της ΖΕΠ του Marais poitevin intérieur

48 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι γαλλικές αρχές ενέκριναν, με απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 1993, το σχέδιο της οδικής συνδέσεως μεταξύ Sainte-Hermine και Oulmes. Το σχέδιο αυτό ώθησε τις γαλλικές αρχές να αποχαρακτηρίσουν, με απόφαση της 19ης Απριλίου 1994, που κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή στις 28 Ιουνίου 1994, ένα μέρος της ΖΕΠ του Marais poitevin intérieur, που αντιστοιχούσε σε λωρίδα πλάτους 300 μέτρων στο σημείο όπου ο αυτοκινητόδρομος επρόκειτο να κόψει τη ΖΕΠ στο επίπεδο του Auzay.

49 Σύμφωνα με την Επιτροπή, αυτός ο αποχαρακτηρισμός της οικείας ΖΕΠ συνεπάγεται όχι μόνο μείωση της επιφανείας της αλλά και διαταραχές για τα πτηνά του τομέα λόγω των πραγματοποιουμένων εργασιών και της απομονώσεως του υπολοίπου της ΖΕΠ ανατολικώς του σχεδίου, προς το Fontenay-le-Comte, πλήρως αποκομμένου από την ΖΕΠ λόγω του αυτοκινητοδρόμου.

50 Έτσι, αυτός ο αποχαρακτηρισμός συνιστά παράβαση των επιβαλλομένων τότε υποχρεώσεων και απορρεουσών από το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας περί πτηνών, όπως αυτή έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο με τις αποφάσεις του της

28ης Φεβρουαρίου 1991, C-57/89, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 1991, σ. I-883, σκέψεις 20 έως 22), και από την προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας (σκέψη 35).

51 Η Γαλλική Κυβέρνηση απαντά ότι η οδική σύνδεση Sainte-Hermine-Oulmes δεν είχε ως συνέπεια τον αποχαρακτηρισμό ως ΖΕΠ του εσωτερικού Marais poitevin intérieur. Πράγματι, ο χαρακτηρισμός ως ΖΕΠ αυτής της ζώνης ανατρέχει στον Νοέμβριο του 1993 και είναι μεταγενέστερος τόσο των μελετών που πραγματοποιήθηκαν για την πραγματοποίηση αυτού του σχεδίου κατασκευής αυτοκινητοδρόμου όσο και της αποφάσεως με την οποία χαρακτηρίζονται ως δημόσιας χρησιμότητας και επείγουσας φύσης οι εργασίες που είναι αναγκαίες για την υλοποίησή του. Με την επιλεγείσα τελικώς για τον αυτοκινητόδρομο χάραξη κατέστη δυνατό να μη θιγούν οι ζώνες που η Γαλλική Κυβέρνηση επροτίθετο να χαρακτηρίσει ως ΖΕΠ.

52 Η ίδια κυβέρνηση διασαφηνίζει ότι, κατά την κοινοποίησή της στην Επιτροπή, τον Νοέμβριο του 1993, συμπεριελήφθη, εκ λάθους, στη ΖΕΠ του Marais poitevin intérieur μια ζώνη εύρους 300 μέτρων. Οι γαλλικές αρχές ενημέρωσαν την Επιτροπή σχετικά με το λάθος αυτό ευθύς ως το αντελήφθησαν. Έτσι, δεν πρόκειται, εν προκειμένω, για αποχαρακτηρισμό, αλλά για διόρθωση λάθους κατά την κοινοποίηση, δεδομένου ότι η εν λόγω τοποθεσία δεν είχε επιλεγεί για να χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ.

53 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, προκειμένου να γίνει δεκτή μια αντλούμενη από την παράβαση του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας περί πτηνών αιτίαση, λόγω αποχαρακτηρισμού μέρους ζώνης έχουσας αποτελέσει το αντικείμενο πράξεως χαρακτηρισμού ως ΖΕΠ, διά της μειώσεως της επιφανείας της, πρέπει, εν πάση περιπτώσει, η οικεία επιφάνεια να έχει αποτελέσει μέρος της χαρακτηρισθείσας ως ΖΕΠ περιοχής.

54 Όμως, εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται, πρώτον, ότι η απόφαση που κήρυξε ως δημοσίας χρησιμότητας και επείγουσας φύσης τις εργασίες κατασκευής του άξονα Sainte-Hermine-Oulmes και αφορά την αντίστοιχη νομμοποίηση των σχετικών με την κατάληψη των οικείων κοινοτικών εδαφών σχεδίων ελήφθη στις 19 Οκτωβρίου 1993, ενώ είχαν προηγηθεί αυτής δημόσιες έρευνες και μελέτες, συμπεριλαμβανομένης μελέτης αφορώσας τη σχετική επίπτωση, κατά την έννοια της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40).

Δεύτερον, ο ισχυρισμός της Γαλλικής Κυβερνήσεως ότι η ΖΕΠ Marais poitevin intérieur καθορίστηκε τον Νοέμβριο του 1993 επιβεβαιώνεται από την αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής.

55 Υπό τις συνθήκες αυτές, προκύπτει, όπως υποστηρίζει η Γαλλική Κυβέρνηση, ότι η λωρίδα εδάφους που προοριζόταν για την κατασκευή του αυτοκινητοδρόμου είχε δηλωθεί εκ λάθους κατά την κοινοποίηση της ΖΕΠ του Marais poitevin intérieur στην Επιτροπή ως αποτελούσα μέρος αυτής της ΖΕΠ και ότι η δήλωση του Υπουργού Περιβάλλοντος που περιέχεται στο έγγραφό του της 19ης Απριλίου 1994 προς τον Νομάρχη της περιοχής Pays de Loire, δήλωση κατά την οποία πρέπει (...) να θεωρηθεί ότι η «απαλλοτριωθείσα για τον αυτοκινητόδρομο περιοχή (...) αποκλείεται από τη ΖΕΠ», δεν είχε ως συνέπεια τη μείωση της επιφάνειας της χαρακτηρισθείσας ως ΖΕΠ περιοχής, αλλά αποτελούσε απλώς τη διόρθωση λάθους κατά την κοινοποίηση προς την Επιτροπή.

56 Επομένως, η αιτίαση που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας περί πτηνών, λόγω αποχαρακτηρισμού μέρους της ΖΕΠ του Marais poitevin intérieur διά μειώσεως της επιφανείας της, πρέπει να απορριφθεί.

57 Ενόψει των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι η Γαλλική Δημοκρατία, μη έχοντας χαρακτηρίσει ως ΖΕΠ, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, επαρκή επιφάνεια του Marais poitevin, μη έχοντας λάβει μέτρα με τα οποία να έχει αναγνωριστεί για τις χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ τοποθεσίες του Marais poitevin ανάλογο νομικό καθεστώς και μη έχοντας λάβει τα μέτρα που ήσαν ενδεδειγμένα για την αποφυγή υποβαθμίσεως τόσο των χαρακτηρισμένων ως ΖΕΠ τοποθεσιών του Marais poitevin όσο και ορισμένων από αυτές που έπρεπε να τύχουν του χαρακτηρισμού αυτού, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας περί πτηνών.

58 Η προσφυγή πρέπει, κατά λοιπά, να απορριφθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

59 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα. Δεδομένου ότι η Γαλλική Δημοκρατία ηττήθηκε, πρέπει να αυτή να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Η Γαλλική Δημοκρατία, μη έχοντας χαρακτηρίσει ως ζώνη ειδικής προστασίας, εντός της ταχθείσας προθεσμίας, επαρκή επιφάνεια του** Marais poitevin, **μη έχοντας λάβει μέτρα με τα οποία να έχει αναγνωριστεί για τις χαρακτηρισμένες ως ζώνες ειδικής προστασίας τοποθεσίες του** Marais poitevin **ανάλογο νομικό καθεστώς και μη έχοντας λάβει τα μέτρα που ήσαν ενδεδειγμένα για την αποφυγή υποβαθμίσεως τόσο των χαρακτηρισμένων ως ζωνών ειδικής προστασίας τοποθεσιών του** Marais poitevin **όσο και ορισμένων από αυτές που έπρεπε να τύχουν του χαρακτηρισμού αυτού, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών.**

2) **Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.**

3) **Καταδικάζει τη Γαλλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

Sevón Gulmann Puissochet

Jann Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 25 Νοεμβρίου 1999.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

D. A. O. Edward